

En diffus hyllning till makten

Den mänskliga oviljan att acceptera den vetenskapliga rationaliteten är djupt rotad, påpekar Per-Olof Bolander.

Politisk korrekthet och postmodernism framstår som ett radarpar på det intellektuella spejlfältet. Man kan som regel räkna med att anhängare till den förra även sympatiserar med den senare, och vice versa. Båda fenomenen har haft amerikanska akademiska institutioner som främsta maktbas och plantskola och har därifrån spritt till politiken, kulturdebatten och journalistiken. Men hur ser sambandet egentligen ut?

Sokalseminariet 10

Det kan ligga nära till hands att uppfatta politisk korrekthet som det disciplinära system postmodernismen i praktiken måste hålla sig med för att inte själv upplösas i den nihilism den egna teorin konsekvent tillämpad utmynnar i. Förvisso fyller politisk korrekthet den funktionen. Dess ursprung kan emellertid sökas i förhållanden som inte främst skapats av postmodernistisk teori.

Den amerikanska campusmiljön där ungdomar från de mest olikartade ursprung och med en benet kvar i puberteten möts är oundvikligen en krutdurk. Någon form

av värdegemenskap, eller åtminstone beteendegemenskap, är nödvändig. De gamla grundvalarna var studentklubbar och lärarauktoritet. Med efterkrigstidens drastiska differentiering av studentkåren riskerade elevernas egna sammanslutningar att bli stridande fraktioner. Och lärarauktoriteten skadades permanent av den universitetsbaserade vänsterrevolt som hade stora framgångar i slutet av 60-talet, en vänsterrevolt som i sin tur var reaktionen på en grund och högmotigt självbelåten liberalism (uttryckt med ett svenskt exempel: Tingsten beredde vägen för Lagercrantz). Politisk korrekthet uppstår som ett försök att fylla detta auktoritetsvakuum, för att kunna bekämpa ett otal graserande etniska och sexrelaterade konflikter.

Svar på försummade behov

Om så är, är politisk korrekthet det dubiösa, för att inte säga katastrofala, svaret på behov och krav som försumrats eller förnekats, inte sällan även av den politiska korrekthetens kritiker. Kan något motsvarande hävdas om det slags postmoderna teorier som står i centrum för Sokalseminariet? Min hypotes, om så spekulativ, utgår från vetenskapens triumf och fiasko: dess betydelse för det moderna samhället och dess förmåga att ge en livsmening.

Påståendet att vetenskapen ersatt religionen är en sanning med mo-

Makthunger. "Ge mig en hummersmörgås!", sade kungen. Löparen öppnade en påse som han hade hängande om halsen och räckte kungen en smörgås, som denne slukade glupskt. "En smörgås till!", sade kungen. - "Det finns ingenting annat än hö kvar", sade löparen. (Illustration av John Tenniel)

difikation. Beslut på en lång rad områden legitimeras som överensstämmande med vetenskapens rön eller principer. Även om man inom politiken hänvisar till ideologi snarare än vetenskap när det skall vara högtidligt, antas ideologin ändå vara vetenskapligt förankrad. Marxismens anspråk på vetenskaplighet är det tydligaste exemplet, men övertygade liberaler är lika förvisade om att de haft den vetenskapliga sanningen på sin sida.

Vetenskapens mirakler

Vetenskapen har marginaliserat religionen genom den överlägsna förmågan att utföra underverk eller, som det numera heter, göra tekniska framsteg. Parallellt med de tekniska miraklen byggdes teorier och samlades kunskap som underminerade kristendomens världshistoria. Men vetenskapens styrka gör den problematisk som maktlegitimerande system. Vetenskapens rön kan prövas mot den fysiska verkligheten. Det är imporerande och genererar dessutom praktiskt användbara spin-off-effekter (krut, vaccin). Nya upptäckter och teorier har emellertid en tendens att hota den rådande ordningen. Religionen däremot laborerar per definition med en utomvärldslig sfär som inte är tillgänglig för testning utan måste tolkas, som regel av en utvald grupp.

Gör ideologin överordnad

Postmodernismens radikala ifrågasättande av möjligheten att genom testning mot en fysisk verklighet avgöra vad som är sant eller falskt kan därför förstås som ett sätt att göra ideologin överordnad vetenskapen. Det är inte underligt om politiker attraheras av postmodernismen och till och med tror på den. Ekonomerna är ju användbara just för att de påminner om orakel. Den postmoderna vetenskapen blir så en religion, låt vara en, mycket speciell sådan som förkunnar tron på ingenting eller vad som helst (undantaget den omdömliga treenigheten xenofobi-misogyni-

homofobi), och samtidigt en kafkaartad diffus hyllning av makten.

Det låter inget vidare. Låt oss alltså återupprätta den gamla hederliga vetenskapen och, om dess rön går på tvärs mot våra övertygelser, anpassa oss därefter och inte tvärt om. Det vore det mest rationella. Vetenskapen har ju som utvecklingsoptimisterna en visst påminner oss om, skänkt oss både CD-spelaren och kylskåpet.

Nu är det emellertid inte säkert att valet är så enkelt, eller ens möjligt. Trots att vetenskapen i viss mening ersatt religionen i samhället och den tekniska utvecklingen är uppenbar och kännbar för alla finns ett tämligen kompakt motstånd mot att tillerkänna vetenskapen, i betydelsen det rationella tänkandet, en överordnad auktoritet.

Rön om rödvin

För att ta ett aktuellt exempel: medicins forskning visar att en måttlig konsumtion av rödvin har en positiv hälsoeffekt för de flesta. Det är trevligt att veta och kommer inte som någon överraskning. Ändå skulle ingen vinålskare se det som ett avgörande argument. Tvärtom trivialiserar denna vetenskapliga sanktionering på något sätt vinets goda. Samma gäller om vinets sociala och gastronomiska fördelar kunde kvantifieras på vetenskaplig väg. Inte ens i en så banal fråga (om oenologerna ursäktar), där forskningen bekräftar den intuitiva uppfattningen, är vetenskapen emotionellt tillfredsställande. Hur skulle då vetenskapen kunna legitimerar människors djupaste övertygelser?

Argumentet förutsätter inte någon mystisk, obestämbar dimension i vindrickande eller andra mänskliga aktiviteter. Vetenskapen kan mycket väl ge en uttömmande beskrivning av varför människor uppskattar vin. Men människor är ohjälpligt ovilliga att acceptera det vetenskapliga svaret som tillräckligt. Man kan misstänka att den mänskliga naturen är främmande för att ge det rationella tänkandet överhögheten. En sådan hypotes

har stöd i evolutionär psykologi enligt vilken det mänskliga psykets mest grundläggande strukturer bildades i den tidiga förhistorien, då det avgörande inte var ett rationalistiskt förhållningssätt utan individens och gruppens fysiska och psykiska överlevnad i en miljö där usla framtidsutsikter och ubäranden var regel.

Man kan misstänka att den mänskliga naturen är främmande för att ge det rationella tänkandet överhögheten.

Postmodernismens märkligt frångångsrika projekt att inom vetenskapen skapa möjligheten att komplettera, motsäga och upphäva den rationella metoden kan i så fall ha djupare bevekelsegrunder än det egoistiska charlataneri som varit så iögonfallande. Valet står kanske inte mellan rationalitet och irrationalitet utan mellan en överordnad vetenskap med irrationella drag och en rationell vetenskap som sameksisterar jämsides, och i någon mening jämställd med, olika irrationella tankesystem. Det är väl inte ett särskilt uppmanande budskap men jag har inte betalt för att nödvändigtvis vara optimist. Vad för slags irrationalism man har lättast att fördrå är en smaksak. Min egen preferens? Att i den rationella vetenskapens namn kassera den kristna kulturtraditionen bara för att få Social Text eller Må Otredskis gnosist-tjosan på halsen verkar vara en dålig bytshandel, även med en CD-spelare på köpet.

PER-OLOF BOLANDER

Tidigare inlägg i seminariet: Introduktion 28/2, Margareta Norlin 5/3, Svante Folin 12/3, Fredrik Stjernberg 21/3, Nils Petter Sundgren 26/3, Alexander Johansson och Stjernbergs replik 4/4, Lars Holm 9/4, Anders Björnsson 16/4 och Jan Söderqvist 7/5. Seminariet avslutas med ett inlägg från Alan Sokal själv 4/6.

Vi made inte om maten

Svante Folin kritiserade vissa hjälporganisationer för att ha dragit växlär på prionpaniken. Organisationerna förklarar sig.

I en krönika med rubriken *Galna Ko-lobby slår till* (22/5) ger Svante Folin såväl Rädda Barnen som Röda Korset en känga för att ha reagerat på "Findus barnmatsskandal", det faktum att Findus återkallat 40 ton barnmat från handeln sedan det visat sig att den innehöll irländskt nötkött.

Kopplingar till BSE

I de första nyhetstexterna som gick ut kring detta gjordes klara kopplingar till galna kosjukan. SvD:s rubrik (6/5) lyder exempelvis "Smittträdsla stoppar barnmat". VD:n för Svenska Nestlé, som äger Findus, beklagar i samma artikel att företaget haft "ofullständiga rutiner", samtidigt som det informeras om att maten inte ska säljas i Sverige utan istället "skänkas utomlands via någon hjälporganisation".

Det var det vi liksom andra biståndsorganisationer reagerade på.

Så länge smittriskan inte var helt eliminerad ville vi på inga villkor medverka till att sprida maten till barn i andra länder. De är väl inte immuna mot ett

eventuellt virus? För vår del handlade det om människosyn, om alla människors lika värde - oavsett var i världen de bor.

Folin liknar våra reaktioner vid "muandet" och uppfattar dem som utslag av "etnocentrism". I själva verket är det tvärtom. Vi försöker i möjligaste mån göra alla matuppköp på lokala marknader; så får vi mer för pengarna, slipper dyra transporter samt garanterar att människorna får den mat de är vana vid. För oss gäller det att bistå med fullgod, näringsriktig mat på ett kostnadseffektivt sätt - inte, som Folin tycks tro, om ett globalt tillämpande av svenska livsmedelsnormer.

GÖREL THURDIN

ordförande, Rädda Barnen

MONICA LORENSSON

presssekreterare, Svenska Röda Korset

Svar: Att ta reda på fakta innan man uttalar sig är en bra princip. Prioner är inga virus utan defekta proteiner, som ställer till kaos i hjärnvnävnaderna, utrettur hur. Sannolikheten för att drabbas av Creutzfeldt-Jacob efter att ha konsumerat en burk barnmat från Findus torde vara så nära noll man kan komma. Frågan är om det finns någon säkrare mat. Har damerna besökt den lokala matmarknaden i Dar es-Salaam eller Arusha? I det afrikanska smittpanoramat är prionerna några av de mer oförargliga akterna.

SVANTE FOLIN